

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА**

ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ

**ПСИХОЛОГІЧНИЙ
І ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИСКУРС:
НАУКОВІ ЗАПИСКИ ВЧЕНИХ**

**Київ
Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова
2020**

*Рекомендовано до друку
Вченою радою Інституту педагогіки і психології
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
(протокол № 8 від 22 травня 2020 року)*

За загальною редакцією – професора Т. О. ОЛЕФІРЕНКА

Редакційна колегія:

- В. І. Бондар* – академік НАПН України, доктор педагогічних наук, професор;
С. Д. Максименко – академік НАПН України, доктор психологічних наук, професор;
О. В. Бернацька – кандидат педагогічних наук, доцент;
І. М. Євченко – кандидат психологічних наук, доцент;
І. О. Лапченко – кандидат психологічних наук, доцент;
І. О. Луценко – доктор педагогічних наук, професор;
Л. Л. Макаренко – доктор педагогічних наук, професор;
М. М. Марусинець – доктор педагогічних (кандидат психологічних) наук, професор;
О. В. Матвієнко – доктор педагогічних наук, професор;
О. Я. Митник – доктор педагогічних наук, професор;
І. М. Овдієнко – кандидат психологічних наук, доцент
Т. О. Олефіренко – кандидат педагогічних наук, професор;
Ю. О. Приходько – доктор психологічних наук, професор;
Л. В. Савенкова – кандидат педагогічних наук, доцент;
М. С. Севастюк – кандидат педагогічних наук, доцент;
Г. В. Семеренко – кандидат філологічних наук, професор;
С. В. Страшко – кандидат біологічних наук, професор;
О. Л. Шевнюк – доктор педагогічних наук, професор;
І. М. Шапошнікова – кандидат педагогічних наук, професор;
Г. Г. Цветкова – доктор педагогічних наук, професор.

**А 43 ПСИХОЛОГІЧНИЙ І ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИСКУРС: НАУКОВІ ЗАПИСКИ
ВЧЕНИХ :** збірник матеріалів конференції / за заг. ред. проф.
Т. О. Олефіренка. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020.
– 344 с.

До збірника ввійшли матеріали учасників Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції “*Актуальні проблеми психології розвитку особистості*”, у яких науковці розглядають актуальні питання теорії, методології й практики психології розвитку особистості в умовах соціальних та інформаційних змін.

Матеріали збірника можуть бути використані науковцями, практиками, здобувачами вищої освіти в галузі психології, педагогіки та дотичних до них наук.

УДК 159.923: 316.612:37.015.311(06)

- © Автори статей, 2020
© Редакційна колегія, 2020
© Вид-во Національний педагогічний
університет імені М. П. Драгоманова, 2020

школи; шкільна психологічна служба; соціальні служби; участь батьків та громадськості [4].

Висновки. Таким чином, діяльність закладів освіти щодо забезпечення наступності має здійснюватися педагогічними колективами спільно і системно. Імплементація здоров'язбережувальної діяльності у заклади освіти спрямовано на особистість вихованця, його оздоровлення, саморозвиток, самореалізацію. Логіка розвитку науки переконує, що важливо не тільки обґрунтувати мету освітнього процесу, а й окреслити механізми її впровадження у реальність.

Використана література:

1. Інструктивно-методичні рекомендації щодо забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти: додаток до листа МОН України від 19.04.2018 № 1/9-249
2. Кравчук Н. П. Здоров'язбережувальна діяльність та її функції в процесі формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. *Наукова думка сучасності і майбутнього* : зб. ст. учасників другої практично-пізнавальної Інтернет-конф. (Дніпропетровськ, 25-30 квіт. 2016 р.). Дніпропетровськ: Видавництво НМ, 2016. С. 25-28.
3. Сучасні здоров'язбережувальні технології : монографія / за заг. ред. Ю. Бойчука. Харків : Оригінал, 2018. 724 с.
4. Сучасні технології збереження здоров'я учнів: кращій досвід [Електронні дані] / авт. кол. ; уклад. А. Г. Обухівська, І. І. Цушко. Київ : Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2015. 221 с.

УДК 378.011.3-051:316.273

Поворознюк С. І.

ПРОЄКТНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ФОРМУВАННІ ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ

Сучасні вимоги до професійної підготовки майбутніх педагогів спрямовані на формування високо освіченої, творчої, креативної особистості, здатної орієнтуватися в особливостях розвитку молодого покоління, обізнаної в ефективних методиках виховання та навчання дітей ХХІ століття, готової як до активної взаємодії із суб'єктами освітнього процесу, так і до постійного професійного саморозвитку відповідно до потреб сучасності.

Реформування освітньої системи в Україні спричинило необхідність оновлення не лише дошкільної, початкової та середньої освітніх ланок, а й усієї системи професійної підготовки майбутніх вихователів і вчителів.

Сьогодні одним із найбільш важливих завдань, які постають перед вихователями ЗДО, є національно-патріотичне виховання дітей. У процесі становлення етнічно адаптованої, етнічно свідомої особистості дитина проходить шлях від здобуття первинних знань про свою етнічну належність до усвідомлення себе представником певного народу, носієм відповідних етнічних характеристик, до вміння ідентифікувати свою національну спільноту за рідною мовою, територіальним розміщенням, природним середовищем, особливостями

традиційного одягу, побутового устрою, традиційно-обрядовою системою знань [2, с. 181]. У цьому їй допомагає як родина, так і вихователь. Тому особливого значення набуває необхідність формування етнокультурної компетентності насамперед у майбутніх фахівців дошкільної освіти і, зокрема шляхом застосування проєктних технологій навчання в ЗВО.

Етнокультурну компетентність майбутнього вихователя розуміємо як здатність особистості орієнтуватися в сфері духовної та матеріальної культурної спадщини рідного народу (етносу), розуміти етнічно схвалені світоглядні орієнтири, цінності та норми, вільно здійснювати спілкування засобами рідної мови з врахуванням всього спектру значень мовних і позамовних знаків етнічної культури, а також налагоджувати конструктивний діалог із носіями інших культур. Це “інтегроване утворення представлене єдністю компонентів, які забезпечують у своїй взаємодії продуктивну етнокультурну діяльність і творчу самореалізацію майбутнього педагога:

- особистісного (стійке усвідомлення важливості власної етнокультурної діяльності; гуманність; широкий культурний світогляд; педагогічні здібності особистості, які виявляються в умінні налагоджувати позитивні стосунки між дітьми різних національностей, добирати народознавчий матеріал, доступно, чітко, впевнено й послідовно його викладати, стимулювати розвиток пізнавальних інтересів і духовних потреб вихованців та ін.);

- гносеологічного (засвоєні знання в галузі психолого-педагогічних, соціальних, культурологічних, предметно-методичних дисциплін, що знадобляться в організації й здійсненні етнокультурної роботи в поліетнічному соціумі);

- операційного (проєктування системи знань дітей із етнокультури рідного народу та національних меншин; планування виховної роботи національного та міжнаціонального характеру; побудова виховних заходів на народознавчу тематику і прогнозування їх результатів; організація різних видів діяльності з дітьми на засадах етнопедагогіки рідного народу та національних меншин; залучення вихованців до проведення національних свят; запобігання міжетнічним конфліктам; аналіз стосунків між дітьми різних національностей; рефлексія власної педагогічної діяльності в поліетнічному середовищі);

- процесуального (власне етнокультурна діяльність майбутнього педагога в процесі навчання у ЗВО);

- інтегративно-оцінювального (створення картини власної професійної індивідуальності на етнокультурних засадах, визначення шляхів і способів подальшого саморозвитку як фахівця дошкільної освіти);

- проєктивного (виявлення потенційних можливостей студента та здійснення проєкції його етнокультурних знань, умінь і навичок на майбутню етнокультурну роботу)” [1].

У формуванні етнокультурної компетентності майбутніх вихователів особливого значення набуває застосування сучасних інноваційних педагогічних технологій, серед яких і технологія проєктів. Особливості сутності та застосування цієї технології досліджували такі вчені, як А. Нісімчук, О. Падалка [4], С. Сисоєва [6], Г. П’ятакова [5], Н. Мирончук [3] та ін. Технологія проєктів у підготовці майбутніх педагогів розуміється як “створення конкретних проєктів на основі концептуалізації їх задуму, які передбачають орієнтовні варіанти вмотивованої майбутньої діяльності на основі професійно-особистісних цінностей; безпосередньо спрямовують практичну навчальну діяльність, що охоплює актуалізацію і теоретичне опрацювання освітніх ініціатив, чітко впорядковану послідовність дій, що приводить до інновацій у практиці й прогнозує результати”

[7, с. 71]. Застосування цієї технології у підготовці майбутніх педагогів має насамперед розвивальне значення: “студенти вчаться використовувати різноманітні джерела інформації для розв’язання проєктного завдання, набувають навичок командної роботи, удосконалюють уміння презентувати й аргументувати свої позиції щодо поставлених завдань, відтак розвивають свої комунікативні здібності; включені в процес інтегрування знань (внутрішньо– та міжпредметного); удосконалюють здатність застосовувати теоретичні знання на практиці; розвивають творчі здібності” [3].

У професійній підготовці студентів спеціальності “Дошкільна освіта” в Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова виокремлюємо дисципліни, в межах яких здійснюється формування етнокультурної компетентності, серед них і навчальний курс “Етнокультурні технології в роботі з дітьми”. Метою його викладання є ознайомлення студентів із основними категоріями, етапами розвитку етнокультури українців, сукупністю виховних прийомів, форм, методів, засобів навчання та виховання дітей дошкільного віку, що базуються на фундаментальних засадах народної педагогіки, теорії етносу, етнопсихології, культурології, фольклористики, соціально-культурної діяльності, які дозволяють оптимізувати й активізувати процес засвоєння, збереження і відтворення етнокультури в сучасних умовах. Під час проведення семінарських занять із цього курсу застосовуються проєктні технології з метою закріплення в студентів нових знань, розвитку критичного та творчого мислення, виховання культури самоорганізації, їх спрямування на саморозвиток і творчість. Майбутнім вихователям пропонуємо для розроблення такі дослідницькі та творчі проєкти: “Розробка родинного герба (на етнокультурних засадах)” (до теми “Наш родовід”); створення мультимедійної віртуальної екскурсії “Мій край – мала Батьківщина” і “Картографування етноландшафту малої Батьківщини” (до теми “Технології ознайомлення дітей дошкільного віку з рідним краєм”); створення буктрейлера “Українські народні казки” (до теми “Національна специфіка української народної казки в роботі з дошкільниками”) та ін.

Висновки. Отже, застосування проєктної технології в формуванні етнокультурної компетентності майбутніх вихователів сприяє вихованню інтересу до культури рідного народу, розвитку творчого, критичного мислення та креативності, формуванню в студентів навичок дослідження виховного потенціалу української етнокультури та методичних умінь у сфері використання етнокультурних технологій в роботі з дітьми дошкільного віку.

Використана література:

1. Гуренко О. І. Етнокультурна компетентність та її формування у студентів педагогічного університету: технологічний аспект. Донецьк : ТОВ “Юго-Восток, ЛТД”, 2008. 240 с. Режим доступу : <http://bdpu.org:8080/bitstream/123456789/220/1/Hurenko%20O.I.%20Etnokul%20SA%20turna%20kompetentnist%20SA%20B9%20ta%20yiyi%20formuvannya%20u%20studentiv%20pedagogichnoho%20universytetu.%20Tekhnolohichnyu%20aspekt.pdf>
2. Лаппо В. В. Формування етнічної самосвідомості дітей 5-6 річного віку в умовах дошкільного освітнього закладу. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи* : науковий збірник Уманського державного педагогічного університету ім. Павла Тичини. 2004. № 8. С. 180-185.
3. Мирончук Н. М. Застосування методу проєктів у підготовці майбутніх викладачів до самоорганізації в професійній діяльності. *Проблеми освіти* : зб. наук. праць / Ін-т модернізації змісту освіти МОН України. Житомир : Вид. О. О. Євенок, 2017. Вип. 87. С. 191-196. Режим доступу : http://eprints.zu.edu.ua/25977/1/Мирончук%20Н.М._Метод%20проєкт%20в%20підготовці%20викладачів.pdf

4. Нісімчук А. С., Падалка О. С., Шпак О. Т. Сучасні педагогічні технології. Київ : Провіта, 2000. 368 с.
5. П'ятакова Г. П. Сучасні педагогічні технології та методика їх застосування у вищій школі. Ленинград : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2003. 56 с.
6. Педагогічні технології у безперервній професійній освіті / за заг. ред. С. О. Сисоевої. Київ, 2001. 502 с.
7. Ярошинська О. О. Проектування освітнього середовища професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи. Умань : ФОП Жовтий О. О., 2014. 456 с.

УДК 159.923:37.091.212

Подшивайлова Л. І., Шепельова М. В.

ТИПОЛОГІЯ СТУДЕНТІВ ЗА СПІВВІДНОШЕННЯМ ІНТЕГРАЛЬНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ ТА ІНДИВІДНОСТІ

Професійне становлення студента у закладі вищої освіти передбачає, зокрема, розвиток його особистісних властивостей. Однак, проведені нами емпіричні дослідження показують переважання індивідуальних властивостей над особистісними у значній кількості студентів, про що йшла мова у нашій попередній публікації [7]. Це свідчить про посилення тиску освітнього середовища саме на *особистість* студента, що змушує його переходити з енергозберігаючих способів навчання до енергозатратних.

Мета дослідження – побудувати та описати типологію студентів за співвідношенням інтегральних властивостей особистості та індивідності.

У нашому дослідженні було виділено наступні психологічні показники: емпатійність (за методикою “Діагностика рівня емпатійних здібностей” В. В. Бойко [1]), психічна стійкість / психічна неврівноваженість, соціальна пристосованість / асоціальність, соціальна контактність / інтровертованість, емоційна нечутливість / сензитивність (за багатофакторним особистісним опитувальником В. М. Мельникова та Л. Т. Ямпольського “Психодіагностичний тест” (ПДТ) [2]), а також особистісні творчі характеристики: схильність до ризику, допитливість, складність, уява (за опитувальником Ф. Е. Вільямса, модифікованим О. Є. Тунік [3]). Саме ці методики було використано і для збору емпіричних даних.

Теоретичний аналіз виділених показників на основі описаних у попередніх публікаціях [4, 5, 6, 7] концептуальних положень стосовно наукових досліджень складних психологічних і соціальних явищ дав можливість визначити властивості особистості як соціального прояву людини та властивості індивідності як соціального прояву індивіда. *Властивостями особистості* визначено: 1) соціальну контактність; 2) допитливість; 3) емпатію; 4) творчу допитливість; 5) естетичну чутливість (як совісну соціальну контактність); 6) сензитивну емпатію; 7) творчість; 8) сензитивність; 9) совісність. *Властивостями індивідності* названо: 1) психотизм; 2) психічну неврівноваженість; 3) розгальмованість; 4) схильність до домінування; 5) депресію (як невротичний психотизм); 6) схильність до ризику (як асоціальну розгальмованість); 7) емоційну нечутливість; 8) асоціальність;